

Εκταση **294,5** τ. χλμ. Ανάπτυξη ακτών: **116,5** χλμ. Κάτοικοι **22.540 (2011: 22.710)**

Η Λευκάδα χωρίζεται από τη Στερεά με διάυλο που έχει ελάχιστο πλάτος 25 μ. Με τις ακαρνανικές ακτές την ενώνει γέφυρα κάνοντας εύκολη την εκεί πρόσβαση. Η περιοχή, όπως όλα τα Ιόνια νησιά, είναι σεισμοπαθής. Τα τελευταία πενήντα χρόνια το νησί έχει πολλές φορές χτυπηθεί από καταστρεπτικούς σεισμούς.

Η Λευκάδα είναι η πιο ορεινή από τα νησιά του Ιονίου. Το έδαφός της (ορεινό 73%, ημιορεινό 10% και πεδινό 17%) καλύπτεται από τον όγκο των Σταυρωτών που εκτείνονται από το κέντρο του νησιού προς τα νότια (όπου καταλήγουν απότομα στη θάλασσα) και προς τα νοτιοδυτικά (όπου σχηματίζουν τη χερσόνησο Λευκάτα και το ακρωτήριο Δουκάτο ή Λευκάτας). Παράγει σιτηρά, όσπρια, κηπευτικά και κρασί. Από το νησί εξάγονται κρασί και λάδι. Τα κρασιά της (κόκκινα και μαύρα) είναι ονομαστά. Το μαύρο εξάγεται στη Γαλλία και την Ιταλία, όπου αναμιγνύεται με άλλα κρασιά για να τους δίνει χρώμα.

Είναι καταπράσινη και με σπάνιας ομορφιάς παραλίες. Στολίδι της είναι τα μικρά νησιά στις ανατολικές ακτές της όπως η Μαδουρή όπου έζησε ο ποιητής Αριστοτέλης Βαλαωρίτης (το σπίτι του διατηρείται μέχρι σήμερα), ο Σκορπιός, η Σπάρτη και άλλα μικρότερα.

Η Λευκάδα έχει μεγάλη παράδοση στα γράμματα και τις τέχνες. Εδώ γεννήθηκαν ο Ιωάννης και Σπύρος Ζαμπέλης, ο Νίκος Σβορώνος και ο ποιητής Άγγελος Σικελιανός. Κι ακόμη, η Λευκάδα είναι γενέτειρα του Λευκάδιου Χέρν, εθνικού ποιητή της Ιαπωνίας.

Υπάρχουν πολλά αξιοθέατα μεταξύ των οποίων ξεχωρίζουν τα ερείπια της αρχαίας Λευκάδας, 6 χλμ. νοτιοανατολικά. Σώζονται λείψανα του θεάτρου και του τείχους.

Το κάστρο, κτίσμα του Ιωάννη Ορσίνι (1300), το μοναστήρι της Παναγίας της Φανερωμένης (πολιούχου του νησιού) που είναι κτισμένο στη θέση του ναού της Ήρας, τα λείψανα του ναού του Απόλλωνα στο ακρωτήριο Λευκάτας και στην ίδια θέση και η εκκλησία του Αγίου Νικολάου (12' αιώνα) με ξυλόγλυπτο τέμπλο είναι μερικά ακόμα από τα ενδιαφέροντα σημεία του νησιού.

Στο νησί υπάρχουν καλό οδικό δίκτυο και τουριστική υποδομή (ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια και οργανωμένα κάμπινγκ).

Στον νομό Λευκάδας διοικητικά υπάγεται και το Μεγανήσι, με τακτική συγκοινωνία.

Πρωτεύουσα του νομού και του νησιού είναι η πόλη της Λευκάδας (7000 κάτοικοι) που είναι κτισμένη στο βάθος ενός φυσικού λιμανιού. Συγκοινωνεί με την υπόλοιπη Ελλάδα με την εθνική οδό Βόνιτσας - Αμφιλοχίας - Αγρινίου - Μεσολογγίου. Το λιμάνι της τη συνδέει με τα γύρω νησιά με καΐκια.

Η Λευκάδα είναι πνευματικό και πολιτιστικό κέντρο με πλούσια ιστορία και αξιοθέατα. Κάθε χρόνο, τον Αύγουστο, γίνεται το Φεστιβάλ Λευκάδας. Είναι γιορτές Λόγου και Τέχνης με διαλέξεις, συναυλίες και θεατρικές παραστάσεις. Συμμετέχουν φολκλορικά συγκροτήματα απ' όλο το κόσμο και είναι το πρώτο διεθνές φεστιβάλ που ξεκίνησε στην Ελλάδα.

Από τα αξιοθέατα της πόλης ξεχωρίζουν οι εκκλησίες του Αγίου Σπυριδώνα, του Αγίου Δημητρίου και του Χριστού Παντοκράτορα που χτίστηκε το 1684 από τους Βενετσιάνους. Στο προαύλιό της, βρίσκεται ο τάφος του Βαλαωρίτη. Επίσης η εκκλησία του Αϊ Γιάννη του Ατζούση που έχει λαξευτεί σε βράχο από Αγαρηνούς. Αργότερα άλλαξε μορφή. Στο προαύλιό της κήρυξε το Χριστιανισμό ο Απόστολος Παύλος.

Υπάρχει αρχαιολογικό μουσείο που στεγάζεται σε πτέρυγα του πολιτιστικού κέντρου. Τα ευρήματα καλύπτουν από τη Μέση Παλαιολιθική περίοδο ως την Ύστερη Ρωμαϊκή (7^η και 8^η μ. Χ. αιώνας). Εκτίθενται επίσης παλαιολιθικά αντικείμενα, ευρήματα από τη Χοιροσπηλιά του Ευγήρου, επιγραφές, ταφικά αντικείμενα κ. α.

Στη Δημόσια βιβλιοθήκη υπάρχει συλλογή από σπάνια βιβλία και χειρόγραφα. Στο ισόγειό της, βρίσκεται μεγάλη συλλογή εικόνων μεταβυζαντινής τέχνης της Επτανησιακής Σχολής.

Η Λευκάδα συνδέεται αεροπορικά με την Αθήνα μέσω Ακτίου Πρέβεζας με αεροπορικά

δρομολόγια που εκτελούνται όλο το χρόνο. Από εκεί υπάρχει άμεση ανταπόκριση με λεωφορεία του ΚΤΕΛ. Η διαδρομή Άκτιο - Λευκάδα είναι περίπου 15'. Από την Αθήνα για Λευκάδα εκτελούνται καθημερινά δρομολόγια με λεωφορεία του ΚΤΕΛ από το σταθμό Κηφισού.

Τηλέφωνα: Λιμεναρχείο 264.50.22.322. Αστυνομία 264.50.22.346. Τουριστική Αστυνομία 264.50.26.450. Δήμος 264.50.23.000. Νοσοκομείο 264.50.25.371. ΟΤΕ 264.50.21.099. ΚΤΕΛ 264.50.22.364. Ταξί 264.50.24.600.

Η ιστορία της Λευκάδας

Η χερσόνησος που έγινε νησί:

Στις αρχικές γεωλογικές αναστατώσεις της περιοχής, η Λευκάδα ήταν ενωμένη με την στεριά της απέναντι Ακαρνανίας. Ο παλαιολιθικός άνθρωπος εύκολα έφτανε ως τα μέρη της. Και ευρήματα κατοίκησης χρονολογούν την εκεί ανθρώπινη παρουσία στα 200.000 ως 35.000 χρόνια πριν από την εποχή μας. Μετά, υπάρχει κενό που πιθανότατα οφείλεται στο ότι εμείς δεν έχουμε ακόμα βρει τη συνέχεια. Έτσι κι αλλιώς, η ανθρώπινη παρουσία μαρτυριέται στην απώτερη προκεραμική Νεολιθική εποχή (από τα 6.000 π.Χ.) και είναι συνεχής ως και τα χρόνια της μυκηναϊκής άνθισης.

Πρώτος οικιστής αναφέρεται ο αυτόχθονας Λέλεγας και πρώτοι κάτοικοι οι απόγονοί του, Λέλεγες. Τολμηροί θαλασσοπόροι και άγριοι πειρατές, οι Τάφιοι και Τηλεβόες, κατοικούσαν στα γύρω μικρά νησιά. Ο Όμηρος ονομάζει τη Λευκάδα «ακτή της Ηπείρου» και Νήρικο. Η Νήρικός ήταν η πόλη που, νέος ακόμα, κυριεύσε ο Λαέρτης, πατέρας του Οδυσσέα. Βρισκόταν στον ισθμό που ένωνε τη Λευκάδα με την Ακαρνανία. Υποτίθεται ότι τον αρχικό ισθμό οι Λέλεγες τον έσκαψαν ώστε να δημιουργηθεί ο διαυλος που χωρίζει την Λευκάδα από την Ακαρνανία. Οι γεωλόγοι υποθέτουν ότι απλά ο (και σήμερα) πορθμός κάποια στιγμή

γέμισε άμμο και δημιούργησε τον ισθμό που οι κάτοικοι έσκαψαν κι έκαναν πάλι πορθμό.

Ο Λαέρτης χάρισε το νησί στον συμπέθερό του, Ικάριο, τον πατέρα της Πηνελόπης, όταν αυτή παντρεύτηκε τον Οδυσσέα. Ο Ικάριος το έδωσε στον γιο του και αδελφό της Πηνελόπης, τον Λευκάδιο, οπότε το νησί πήρε το όνομα Λευκάς. Ο Λευκάδιος αναφέρεται ως, υποτελής του Οδυσσέα, τοπικός ηγεμόνας. Για τους απογόνους του δεν γνωρίζουμε τίποτα. Ούτε και για την ιστορική συνέχεια του νησιού ως τον Ζ' π.Χ. αιώνα, όταν Κορινθιοί άποικοι εκμεταλλεύτηκαν κάποια διαμάχη των Λευκαδίων με τους Ακαρνάνες.

Ήταν γύρω στα 650 π.Χ., όταν ο Κύψελος της Κορίνθου έστειλε χίλιους αποίκους να δώσουν χέρι βοήθειας στους Ακαρνάνες. Οι άποικοι έφτασαν στη Λευκάδα, κατάσφαξαν τους κατοίκους της, κυρίευσαν την πόλη κι εγκαταστάθηκαν. Κι επειδή φοβήθηκαν μήπως κάποια στιγμή τους επιτεθούν οι Ακαρνάνες, κατά τον Στράβωνα, έσκαψαν τον ισθμό και μετέτρεψαν την αρχική χερσόνησο σε νησί. Αυτοί είναι που έκτισαν την πόλη Λευκάδα (βόρεια της Νήρικου, στη θέση όπου σήμερα βρίσκεται το χωριό Καλλιγόνι).

Η πόλη της Λευκάδας και η πόλη Ανακτόριο που επίσης κτίστηκε από Κορινθίους αποίκους, έγιναν οι πύλες από τις οποίες ο πολιτισμός εξαπλώθηκε στην Ακαρνανία.

Το κυνήγι της Ιθάκης:

Η αναζήτηση της ομηρικής Ιθάκης στη Λευκάδα (ή και στην Κεφαλονιά) και η όλη φιλολογία για το πού μπορεί να βρίσκεται το παλάτι του Οδυσσέα πρέπει να ενταχθούν στην όλη ατμόσφαιρα της εποχής που γέννησε το πρόβλημα. Μόνο έτσι είναι δυνατή η κατανόηση της αντιπαράθεσης που ξέσπασε και που, κατά καιρούς, αναζωπυρώνεται.

Ως και τον ΙΘ' αιώνα, οι επιστήμονες πίστευαν ότι η Ιλιάδα και η Οδύσσεια δεν είναι τίποτε άλλο από όμορφα παραμύθια, καταγραμμένα σε κείμενα σπουδαίας φιλολογικής αξίας. Ούτε Τροία πίστευαν ότι υπήρχε ούτε Τρωικός πόλεμος, Αγαμέμνων, Οδυσσέας, Αχιλλέας κ.λπ. Κανένας δεν φανταζόταν ότι η μυθολογία μπορούσε να απηχεί πραγματικά γεγονότα

που απλά είχαν διογκωθεί και είχαν αποκτήσει πρόσθετα στοιχεία παραμυθιού. Στα πλαίσια αυτά, ακόμα κι ο Μίνωας, η Κνωσός, η Φαιστός και η μινωική Κρήτη παρέμεναν ιστορίες στον χώρο του παραμυθιού. Όσπου ήρθε ο Ερρίκος Σλίμαν και ανέτρεψε όλα αυτά. Ανακάλυψε την Τροία κι έφερε στο φως τις Μυκήνες.

Η θεωρία του Dörpfeld:

Με όλα αυτά, το κυνήγι των ομηρικών πόλεων έγινε πολύ της μόδας στα τέλη του 19ου αιώνα. Κι αφού η Τροία και οι Μυκήνες είχαν βρεθεί, η αναζήτηση στράφηκε στην Ιθάκη. Ο Dörpfeld πήγε εκεί στα 1897 και εντόπισε πιθανά μέρη, στα οποία θα έσκαβε. Τον Μάρτιο του 1900, ήταν η σειρά του Άρθουρ Έβανς να προκαλέσει τον παγκόσμιο θαυμασμό, βγάζοντας στο φως την Κνωσό, στο Ηράκλειο της Κρήτης. Κι αυτή υπήρξε! Και ο Μίνωας πρέπει να ήταν υπαρκτό πρόσωπο!...

Τον ίδιο μήνα (Μάρτιο 1900), ο Dörpfeld άρχισε να σκάβει στην Ιθάκη (στο βουνό Σταυρός και στα Πηλικάτα), έχοντας μαζί του τους Πρόϊνερ και φον Χίλε. Δεν βρήκε κάτι που να οδηγεί στο όραμά του. Προχώρησε σε επανατοποθέτηση του ζητήματος.

Τον Απρίλιο του 1900, ο Dörpfeld οργάνωσε περιήγηση ομάδας αρχαιολόγων από πολλά κράτη. Επισκέφτηκαν την Ιθάκη και την Λευκάδα. Προχώρησαν σε τοπογραφική μελέτη και παραβολή των τόπων που περιγράφει ο Όμηρος σε σχέση με το αυτούς που βρήκαν όταν εκείνοι πήγαν εκεί.

Στην Ιλιάδα (Β 632), ως νησιά του Οδυσσέα αναφέρονται τα Ιθάκη (με το Νήριτο), Κροκύλεια, Ζάκυνθος και Σάμη, ενώ το Δουλίχιον και οι Εχινάες (Εχινάδες) ανήκαν στο κράτος του Μέγητα. Ο Dörpfeld απέρριψε την άποψη του Στράβωνα ότι η Λευκάδα ουσιαστικά ήταν χερσόνησος (το κύριο επιχείρημα των αντιπάλων της θεωρίας του). Και χρησιμοποιώντας την «γεωγραφία του Ομήρου», βρήκε στη Λευκάδα ομοιότητες τοπίων που περιγράφονται στην Ιλιάδα και στην Οδύσσεια (και μια πηγή στο Νυδρί, την οποία ταύτισε με την «τυκτήν κρήνην» που ο Όμηρος αναφέρει).

Ετσι, εξέφρασε τη γνώμη ότι η ομηρική Ιθάκη είναι η Λευκάδα (το ανάκτορο του Οδυσσέα θεώρησε ότι βρίσκεται στον όρμο του Βλυχού, ενώ το βουνό Νήριτον το ταύτισε με το κεντρικό όρος της Λευκάδας). Οπότε, το Δουλίχιον του Ομήρου κατ' αυτόν είναι η σημερινή Κεφαλονιά, ενώ την Σάμη των επών την ταυτίζει με τη σημερινή Ιθάκη.

Το μπέρδεμα κατά τον Dörpfeld δημιουργήθηκε από την μετανάστευση που ακολούθησε: Οι Κεφαλλήνες (υποστηρίζει) ζούσαν αρχικά στην ηπειρωτική ακτή και οι Ιθακήσιοι στην Λευκάδα. Βόρειοι λαοί εκδίωξαν τους Κεφαλλήνες (που μετανάστευσαν στο Δουλίχιο κι έδωσαν στο νησί το όνομά τους, Κεφαλληνία) και τους Ιθακήσιους (που μετανάστευσαν στη Σάμη και την ονόμασαν Ιθάκη). Οι πριν κάτοικοι της Σάμης πέρασαν απέναντι κι έκτισαν την πόλη Σάμη.

Εναντίον αυτής της θεωρίας τάχθηκαν πολλοί ερευνητές με επικεφαλής τον μεγάλο Γερμανό φιλόλογο Βιλαμόβιτς. Ο Dörpfeld έκανε ανασκαφές στη Λευκάδα (από το 1905 ως το 1914) κι εντόπισε πλήθος ευρημάτων μυκηναϊκής εποχής. Ανάκτορο δεν βρήκε. Ίδρυσε μικρό μουσείο στη γλώσσα απέναντι στο Νυδρί κι έβαλε εκεί όλα όσα η σκαπάνη του ανακάλυψε.

Κατά την «αντίπαλη άποψη», το πού ακριβώς βρίσκεται η Ιθάκη του Οδυσσέα είναι δύσκολο να εντοπιστεί με βάση τα ομηρικά έπη για τον απλό λόγο ότι ο συγγραφέας τους είχε συγκεχυμένες γεωγραφικές γνώσεις για τη Δυτική Ελλάδα.

Στο πλευρό της Κορίνθου:

Στους περσικούς πολέμους, οι Λευκαδίτες είχαν τρία πλοία στη ναυμαχία της Σαλαμίνας και οκτακόσιους άνδρες στη μάχη των Πλαταιών. Στην ουσία, ακολουθούσαν τις κινήσεις της μητρόπολής τους, Κορίνθου. Στον πόλεμο που ξέσπασε με αιτία τη διαμάχη της Κέρκυρας και της Κορίνθου για την αποικία της Επιδάμνου (βλ. [**Πατριδογνωσία**] «**Ιστορία της Κέρκυρας**

»: Ενάντια στη μητρόπολη), η Λευκάδα μετείχε στο πλευρό των Κορινθίων με δέκα πλοία.

Η νίκη των Κερκυραίων στην καθοριστική ναυμαχία είχε συνέπεια τη λεηλασία της Λευκάδας από τους νικητές που αποχώρησαν αφού προηγουμένως δεν άφησαν τίποτα όρθιο. Με όλα αυτά, οι Κορίνθιοι αναγκάστηκαν να διατηρούν στρατόπεδο κοντά στο Άκτιο με μοναδικό καθήκον την προστασία των συμμάχων τους στο Ιόνιο. Από τη Λευκάδα άλλωστε ξεκίνησε ο συμμαχικός στόλος πριν να δώσει τη δεύτερη ναυμαχία με τους Κερκυραίους, οι οποίοι και πάλι νίκησαν.

Στα 394 π.Χ., οι Λευκαδίτες ήταν σύμμαχοι των Αθηναίων (και άλλων), ενώ το 389, μαζί με τους Ακαρνάνες, προτίμησαν τους Σπαρτιάτες. Στα 372, πήγαν πάλι με τους Αθηναίους. Την εποχή εκείνη, ο διάυλος του νησιού με την Ακαρνανία μετατράπηκε σε ισθμό καθώς άμμος και χώματα τον γέμισαν. Ξανάγινε πορθμός μόλις στα 318.

Το νησί κυριεύτηκε από τον Κάσσανδρο (314) στους πολέμους των διαδόχων του Μεγάλου Αλεξάνδρου, ενώ, από το 300, η πόλη του έγινε πρωτεύουσα της περιοχής καθώς ο Στράτος, η πρωτεύουσα των Ακαρνάνων, είχε καταληφθεί από τους Αιτωλούς (ως το 167 π.Χ. έκοβε δικά της νομίσματα).

Υποτάχθηκε για λίγο στον Αλέξανδρο Β' της Ηπείρου και κυριεύτηκε από τους Ρωμαίους (197 π.Χ.). Στα 50 π.Χ., την επισκέφτηκε ο Κικέρων. Το νησί περιήλθε στην Βυζαντινή αυτοκρατορία το 887 κι εντάχθηκε στο θέμα της Κεφαλληνίας. Στα 1099 και στα 1103, γνώρισε τις επιδρομές των Πισατών.

Τον καιρό των Φράγκων:

Τα 275 χρόνια που μεσολάβησαν από την πτώση της Κωνσταντινούπολης στους Φράγκους της 4^{ης} Σταυροφορίας ως την κατάληψη της Λευκάδας από τους Τούρκους (1204 – 1479), το νησί υπέστη μύριες όσες καταστροφές και αλλαγές ιδιοκτητών. Στα 1204, έπεσε στη μερίδα της οικογένειας των Ορσίνι αλλά πρόλαβε και την προσάρτησε στο δεσποτάτο της Ηπείρου ο Μιχαήλ Άγγελος Κομνηνός. Ηττημένοι σε ναυμαχία από τις δυνάμεις του δεσποτάτου και περαστικοί από την Λευκάδα, κάποιοι Γενουάτες βρήκαν ευκαιρία και λεηλάτησαν το νησί (1292).

Στα 1294, πέρασε ως προίκα στον Νικηφόρο Ιωάννη της Κεφαλληνίας που έγινε «αυθέντης Κεφαλληνίας, Ζακύνθου και Λευκάδος». Στα 1323, πέρασε πάλι στην κατοχή του δεσποτάτου της Ηπείρου και το 1331 σε ένα Βαλτέριο που διοικούσε το νησί με αντιπροσώπους. Οι Φράγκοι διοικούσαν ακόμα, όταν οι Λευκαδίτες επαναστάτησαν με υποκίνηση της οικογένειας των Τόκκων (1357). Στα 1362, οι Τόκκοι βρέθηκαν να κατέχουν το νησί. Από το 1381, μετέφεραν σ' αυτό την έδρα της κομητείας τους.

Ο τελευταίος των Τόκκων ξεκίνησε να νέμεται το νησί στα 1452. Στην απέναντι ηπειρωτική ακτή, σφάζονταν Βενετσιάνοι και Τούρκοι με θύματα όπως πάντα τους ντόπιους κατοίκους. Οι σφαγές δημιούργησαν κύμα μεταναστών που βρήκαν στη Λευκάδα προσιτό καταφύγιο. Το νησί έφτασε να έχει 10.000 ντόπιους και 15.000 πρόσφυγες. Οι Τούρκοι τους πρόλαβαν κι εκεί.

Οι δυο αιώνες της τουρκοκρατίας:

Η συνθήκη ειρήνης ανάμεσα στους Βενετσιάνους και τους Τούρκους, το 1479, κατακύρωσε τη Λευκάδα στην Οθωμανική αυτοκρατορία (μαζί με τις Ζάκυνθο και Κεφαλονιά που όμως γρήγορα απηλλάγησαν από την τουρκική κατοχή). Οι Τούρκοι κατέπλευσαν με 29 πλοία υπό τον πρώην μεγάλο βεζίρη, Κεντίκ Αχμέτ. Στη Λευκάδα επρόκειτο να μείνουν δυο αιώνες.

Κατέλαβαν το φρούριο, μετέτρεψαν σε τζαμί την εκκλησία της Αγίας Μαύρας, λεηλάτησαν, έσφαξαν και πάλμπολλους πούλησαν δούλους στα σκλαβοπάζαρα της Κωνσταντινούπολης και της Σμύρνης. Το νησί υπαγόταν στον πασά της Ναυπάκτου που διοικούσε με έναν μπέη ως αντιπρόσωπο. Το φρούριο επισκευάστηκε, ένα υδραγωγείο δημιουργήθηκε για την ύδρευση του κάστρου και των γύρω του συνοικιών κι όλο το υπόλοιπο νησί εγκαταλείφθηκε στην τύχη του.

Ο μπέης θυμόταν την ύπαιθρο όταν ήταν να εισπράξει, ενώ οι πειρατές έπεφταν ανενόχλητοι στη Λευκάδα κι έφτασαν να την χρησιμοποιούν ως σταθμό και λημέρι τους καθώς κανένας δεν τους ενοχλούσε. Οι κάτοικοι αποσύρθηκαν σε λίγα απόκεντρα σημεία ή

γύρω από το κάστρο. Το υπόλοιπο νησί ερήμωσε.

Στα 1500, ο Βενετσιάνος Πέζαρο κατέλαβε πρόσκαιρα τη Λευκάδα που όμως αποδόθηκε πάλι στους Τούρκους τον επόμενο χρόνο. Ο τελευταίος αιώνας της τουρκικής κατοχής ήταν για τους όσους απέμειναν Λευκαδίτες περισσότερο από οδυνηρός. Σεισμοί έπληξαν το νησί στα 1612, 1613 και 1625. Χωριά καταστράφηκαν, το υδραγωγείο διαλύθηκε και άνθρωποι σκοτώθηκαν. Είκοσι χρόνια αργότερα (1644), η πανούκλα χτύπησε τη Λευκάδα. Μέσα σε δυο χρόνια, 2.000 άνθρωποι πέθαναν. Στα 1684, ήρθαν οι Βενετσιάνοι.

Ο ένας αιώνας της βενετοκρατίας:

Ο Φραγκίσκος Μοροζίνι κυβερνούσε τη ναυαρχίδα του, «Bastarda». Ο στόλος του διέθετε 36 γαλέρες. Ήρθαν κι άλλες 16 από τη Μάλτα, τη Τοσκάνη και το κράτος του πάπα. Σ' αυτές προστέθηκαν γαλέρες και μεταγωγικά από την Κέρκυρα, την Κεφαλονιά και τη Ζάκυνθο. Στις 19 Ιουλίου του 1684, η αρμάδα αυτή ξεπρόβαλε μπροστά στη Λευκάδα. Η εμφάνισή της προκάλεσε κύμα ενθουσιασμού στο Ιόνιο. Οι πλούσιοι άνοιξαν τα πουγκιά τους, οι νέοι έσπευσαν εθελοντές. Το σώμα των Επτανησίων είχε αρχηγούς τον Ιωάννη Μεταξά και τον Άγγελο Δελλαδέτσιμα. Ο επίσκοπος Κεφαλληνίας, Τιμόθεος Τυπάλδος, προσέτρεξε με 150 οπλισμένους παπάδες. Αρματολοί της Ακαρνανίας (Άγγελής Σουμήλας, Χρήστος Βαλαωρίτης κ.ά.) έσπευσαν να δώσουν το «παρών». Ο σκοπός ήταν ιερός: Να ελευθερωθεί από τους Τούρκους το μοναδικό νησί του Ιονίου που εξακολουθούσε να ανήκει στην Οθωμανική αυτοκρατορία. Κι ας περνούσε στην κατοχή των Βενετσιάνων.

Οι Τούρκοι είχαν κλειστεί στο φρούριο μαζί με τις οικογένειές τους. Η απόβαση έγινε άνετα. Η πολιορκία αναπτύχθηκε ανενόχλητα από τον στρατηγό Νικόλαο Στρασόλδο. Ακολούθησε ο βομβαρδισμός, όπως επιτάσσουν οι στρατιωτικοί κανόνες. Επί 16 ημέρες, τα κανόνια του Μοροζίνι βαρούσαν το κάστρο. Στις 6 Αυγούστου του 1684, διατάχθηκε έφοδος. Οι Τούρκοι παραδόθηκαν. Τους έβαλαν στα πλοία μαζί με τους μουσουλμάνους του νησιού και τους πέρασαν στην Πρέβεζα.

Τα δυο τζαμιά στο φρούριο μετατράπηκαν σε εκκλησίες. Ο Μοροζίνι περιόδεψε τον χώρο και υπέδειξε πού αλλού θα έπρεπε να κτιστούν εκκλησίες. Μοίρασε τα κτήματα, είπε πού

κατά την γνώμη του έπρεπε να κτιστεί η πόλη, έδωσε τις δέουσες οδηγίες για την επισκευή του φρουρίου που είχε υποστεί ζημιές από τους βομβαρδισμούς, ανέθεσε τη διοίκηση του νησιού στον Άγγελο Δελλαδέτσιμα από την Κεφαλονιά κι απήλθε.

Ο πόλεμος Βενετσιάνων και Τούρκων έληξε στα 1699 με τη συνθήκη του Κάρλοβιτς. Η Λευκάδα έμεινε στη βενετσιάνικη πλευρά. Οι Τούρκοι συνέχιζαν τις επιδρομές. Και είχαν γίνει επικίνδυνοι και στο υπόλοιπο Ιόνιο. Στα 1715, οι Βενετσιάνοι αποφάσισαν να εγκαταλείψουν τη Λευκάδα για να ενισχύσουν την Κέρκυρα που τους ενδιέφερε πιο πολύ. Στο αφύλακτο νησί έπεσαν οι Τούρκοι κι έσφαξαν πεντακόσιους κατοίκους που βρέθηκαν στον δρόμο τους. Στα 1716, οι Βενετσιάνοι ξαναθυμήθηκαν τη Λευκάδα. Ήρθαν πάλι κι έδιωξαν τους Τούρκους. Το νησί όμως ήταν σχεδόν έρημο. Οι Βενετσιάνοι έφεραν αποίκους από την Κρήτη (ίδρυσαν το χωριό Σφακιώτες), τη Χίο (130 οικογένειες που δημιούργησαν τα «Χιώτικα») και την Πρέβεζα. Ήρθαν και οικογένειες αρματολών της ηπειρωτικής ακτής. Ο πληθυσμός αυξήθηκε.

Με εκτελέσεις αγωνιστών και δημεύσεις περιουσιών, οι Βενετσιάνοι μάταια προσπάθησαν να εμποδίσουν τη συμμετοχή Λευκαδιτών στην επανάσταση του 1769. Έτσι κι αλλιώς, εκείνη η επανάσταση πνίγηκε στο αίμα των Ελλήνων καθώς οι Ρώσοι έφυγαν νωρίς.

Οι Βενετσιάνοι έφυγαν στα 1797. Ήρθαν οι Γάλλοι κι έφυγαν στα 1798, αφού προηγουμένως αντέταξαν ηρωική άμυνα στους συμμάχους Ρώσους και Τούρκους. Ο Αλή πασάς που μέσα στη σύγχυση προσπάθησε να κυριεύσει τη Λευκάδα, αποκρούστηκε. Τη μετέπειτα συμμετοχή του νησιού στην Επτανησιακή δημοκρατία διαδέχτηκε η αγγλική προστασία (1815).

Η σύσκεψη των Φιλικών ν:

Η τριμελής επιτροπή της Φιλικής Εταιρείας είχε δημιουργηθεί από το 1817 στη Λευκάδα. Την αποτελούσαν ο ποιητής και νομικός Ιωάννης Ζαμπέλιος, ο Ιωάννης Σαπραλής και ο Άγγελος Σούνδιας. Η έντονη δραστηριότητά τους και η συνεχής μύηση οπλαρχηγών που κατά καιρούς έρχονταν από την Ακαρνανία να δουν τις οικογένειές τους γινόταν με τέτοια μυστικότητα που ποτέ οι Άγγλοι δεν τους πήραν είδηση.

Στα τέλη του Δεκεμβρίου του 1820, ένας εκπρόσωπος του Αλέξανδρου Υψηλάντη έφερε στον Ζαμπέλιο οδηγίες: Είχαν κατάλληλα ειδοποιηθεί και, μετά των Φώτων, θα έφταναν στη Λευκάδα οπλαρχηγοί από τη Στερεά Ελλάδα με σκοπό να πραγματοποιήσουν σύσκεψη για την οργάνωση της επανάστασης.

Ξαφνικά, στη Λευκάδα άρχισαν να καταφθάνουν ο Οδυσσέας Αντρούτσος, ο Πανουργιάς, ο Γ. Τσόγκας, ο Γ. Βαρνακιώτης, ο Γεώργιος Καραϊσκάκης, ο Δ. Μακρής, ο Ν. Στορνάρης, ο Δ. Κοντογιάννης, ο Δ. Κίτσος κι ο Κατσικογιάννης. Έφτασε κι ο Γιακουμάκης Τομπάζης από την Ύδρα ως εκπρόσωπος των νησιωτών κι ο Ηλίας Μαυρομιχάλης ως εκπρόσωπος του Μοριά. Έφερε μαζί του κάρβουνο, τάχα να το πουλήσει ως καρβουνέμπορος, για να μη δώσει στους Εγγλέζους υπόνοιες.

Η σύσκεψη έγινε στο σπίτι του Ζαμπέλιου, στις 30 Ιανουαρίου του 1821. Ο Μαυρομιχάλης ανάγγειλε ότι η επανάσταση στον Μοριά θα ξεσπούσε στις 25 Μαρτίου και ζήτησε πάνω απ' όλα να κλειστούν οι διαβάσεις, ώστε οι Τούρκοι να μην μπορούν να στείλουν στρατό στην Πελοπόννησο. Η είδηση ότι ο ξεσηκωμός πλησίαζε, προκάλεσε μεγάλο ενθουσιασμό, σε αντίθεση με ό,τι συνέβη στην αντίστοιχη σύσκεψη στη Βοστίτσα (Αίγιο) που είχε προκαλέσει ο Παπαφλέσσας με τους Πελοποννήσιους.

Αποφασίστηκε η Λευκάδα να γίνει ο τόπος συγκέντρωσης των πολεμοφοδίων. Ο Οδυσσέας Αντρούτσος και ο Πανουργιάς ορίστηκαν επικεφαλής της επανάστασης στην Ανατολική Στερεά. Ο Βαρνακιώτης κι ο Τσόγκας στη Δυτική. Έγινε δοξολογία στο εκκλησάκι της Παναγίας, στα Βλαχέραινα, κι έφυγαν καθένας στον τόπο του για τις πρόετοιμασίες.

Στις 8 Μαΐου του 1821, στο Χάνι της Γραβιάς, ο Οδυσσέας Αντρούτσος επρόκειτο να κόψει οριστικά την κάθοδο του Ομέρ Βρυώνη στον Μοριά.

Ο αγροτικός νόμος του 1827:

Όπως σε όλα τα νησιά του Ιονίου, η αριστοκρατία της Λευκάδας τα βρήκε αμέσως με τους Άγγλους. Η Γερουσία πέρασε νόμο, με τον οποίο υποχρεώνονταν οι αγρότες να πληρώσουν έκτακτο φόρο ώστε να μαζευτούν χρήματα για τον καθαρισμό και τη διαπλάτυνση του καναλιού ανάμεσα στο νησί και την απέναντι στεριά. Οι αγρότες ξεσηκώθηκαν και δήλωσαν ότι δεν σκόπευαν να πληρώσουν. Η Γερουσία τους αγνόησε. Ανήμερα του Σταυρού, 14 Σεπτεμβρίου του 1819, οι φοροεισπράκτορες έκαναν την εμφάνισή τους στα χωριά. Οι αγρότες τους έδιωξαν.

Η αριστοκρατία του νησιού ζήτησε βοήθεια από τον αγγλικό στρατό της Κέρκυρας. Οι αγρότες πήραν τα όπλα. Γρήγορα συγκεντρώθηκαν στην πρωτεύουσα. Σε λίγο, φάνηκαν εγγλέζικα πολεμικά πλοία από τα οποία άρχισαν να κατεβαίνουν στρατιώτες και να ξεφορτώνονται κανόνια. Οι αγρότες κινήθηκαν εναντίον τους, πήραν και μερικά από τα κανόνια και στράφηκαν εναντίον των σπιτιών όπου κατοικούσαν αριστοκράτες. Από τα πλοία, άρχισε κανονιοβολισμός εναντίον των εξεγερμένων που συνοδεύτηκε από απόβαση κι άλλων στρατιωτών. Η μάχη κατέληξε υπέρ του αγγλικού στρατού, ενώ στη Λευκάδα κατέφθασε ο στρατηγός Άνταμς. Η εξέγερση πνίγηκε στο αίμα και οι αρχηγοί του ξεσηκωμού, οι αγρότες Ασπρογέρακας και Στραβοσκιάδης, πέρασαν από στρατοδικείο. Εκτελέστηκαν με απαγχονισμό.

Τα νέα έφτασαν ως το Λονδίνο. Κάποιοι αναρωτήθηκαν, τι έφταιγε. Κάπου, φαινόταν τρελό να γίνει αιματηρός ξεσηκωμός για έναν έκτακτο φόρο. Έπειτα, κάποιοι αναρωτήθηκαν, γιατί έπρεπε να πληρώσουν οι αγρότες για ένα έργο που αφορούσε τη ναυτιλία και το θαλάσσιο εμπόριο. Μάλλον έκπληκτοι ανακάλυψαν ότι απλά οι αγρότες ήταν αυτοί που πλήρωναν για όλα. Η φεουδαρχική κατάσταση των νησιών ενόχλησε τους Άγγλους φιλελεύθερους. Βοήθησε και η ελληνική επανάσταση που είχε ήδη ξεσπάσει στα τουρκοκρατούμενα εδάφη καθώς οι Άγγλοι με κανέναν τρόπο δεν ήθελαν να επεκταθεί και στα νησιά.

Η Γερουσία ήταν όργανο της αριστοκρατίας αλλά βάσιζε την εξουσία της στα όπλα των Άγγλων. Και οι Άγγλοι την υποχρέωσαν να ψηφίσει τον «αγροτικό νόμο 36». Η ψήφιση έγινε στις 25 Μαΐου του 1825. Η επικύρωσή του στις 4 Μαρτίου του 1826. Ίσχυσε το 1827 αλλά δεν εφαρμόστηκε.

Όριζε την κατάργηση των φεουδαρχικών προνομίων, την απαλλοτρίωση των τσιφλικιών, την απαγόρευση έξωσης των κολίγων από τα χωράφια τους, την καθιέρωση και δυνατότητας πληρωμές σε χρήμα του ενοικίου καθώς και τη δυνατότητα αγοράς του χωραφιού από τον κολίγο που το καλλιεργούσε. Ήταν το ελάχιστο για την εποχή αλλά το

πρώτο μεγάλο βήμα για τη λύση του αγροτικού προβλήματος στα νησιά του Ιονίου.

Οι αριστοκράτες αντέδρασαν. Τέσσερα χρόνια αργότερα (3 Αυγούστου του 1830) κι ενώ ο νόμος ακόμα δεν είχε εφαρμοστεί, ψηφίστηκε άλλος που τον τροποποιούσε κι ουσιαστικά επανέφερε το προηγούμενο καθεστώς. Οι αγρότες όμως είχαν πια μια βάση για να παλέψουν. Χρειάστηκαν δέκα χρόνια αγώνων. Την Πρωτομαγιά του 1840, επανήλθε ο νόμος του 1827. Όταν στα 1864 τα Επτάνησα ενώθηκαν με την Ελλάδα, η φεουδαρχία είχε καταργηθεί.

Η σπηλιά του «Παπανικολή»:

Το ελληνικό υποβρύχιο Παπανικολής καθελκύστηκε το 1927 στη Γαλλία. Με εκτόπισμα 775 τόνους, μπορούσε να αναπτύξει ταχύτητα 9,5 μίλια την ώρα σε κατάδυση και 14 στην επιφάνεια της θάλασσας. Είχε έξι τορπιλοσωλήνες των 53 εκατοστών, ένα πολυβόλο των 105 χιλιοστών κι ένα των 37. Στα 1940, είχε κιόλας 13 χρόνια ζωής. Με κυβερνήτη τον πλωτάρχη Ιατρίδη, το υποβρύχιο φώλιαζε σε μια σπηλιά, σ' ένα από τα ακατοίκητα νησάκια της Λευκάδας που και σήμερα, είναι γνωστό ως Σπηλιά του Παπανικολή. Δρούσε ως ανεξάρτητη μονάδα του στόλου, με κύριο καθήκον να παρακολουθεί τις κινήσεις των εχθρικών πλοίων και να ενημερώνει το αρχηγείο.

Νύχτα, 23 Δεκεμβρίου του 1940, το περισκόπιό του έπιασε μian ιταλική βενζινάκατο να πλέει δίχως συνοδεία προς το λιμάνι του Αυλώνα, στην Αλβανία. Αναδύθηκε και πλησίασε τη βενζινάκατο. Οι πέντε Ιταλοί που επέβαιναν σ' αυτήν, παραδόθηκαν. Ο πλωτάρχης τους ανέκρινε κι έμαθε το θαλασσινό «μονοπάτι», που οδηγούσε στον Αυλώνα ανάμεσα από τις ποντισμένες νάρκες. Το Παπανικολής καταδύθηκε σπεύδοντας στο στόμιο του λιμανιού. Μεσημέρι, 24 Δεκεμβρίου, το περισκόπιό του έπιασε μια νηοπομπή από δώδεκα μεταγωγικά και τρία αντιτορπιλικά που κατευθυνόταν στον Αυλώνα.

Το υποβρύχιο πήρε πλάγια θέση, αναδύθηκε κι εξαπέλυσε τρεις τορπίλες, που χτύπησαν καιρία ισάριθμα μεταγωγικά και τα βύθισαν. Όσπου να συνέλθουν οι Ιταλοί, το Παπανικολής καταδύθηκε, πέρασε κάτω από τα εχθρικά αντιτορπιλικά κι ανοίχτηκε στο πέλαγος. Οι Ιταλοί το κυνήγησαν με βόμβες βυθού που απλά έκαναν το πλήρωμα του υποβρυχίου να

ταρακουνηθεί, ώσπου να καταφέρει να ξεφύγει και να γυρίσει σώο στη Λευκάδα.

(Έθνος της Κυριακής, 2001 – 2002) (τελευταία επεξεργασία, 17.5.2010)